

ЛЕГІТИМНІСТЬ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Цикуненко Д. О.

аспірант кафедри філософії

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Легітимність влади є одним з основоположних аспектів функціонування державних інституцій, що набуває особливого значення в періоди суспільно-політичних криз, зокрема під час міжнародних збройних конфліктів. У таких умовах надзвичайно важливо, щоб влада мала підтримку громадян, оскільки це забезпечує суспільну стабільність, сприяє збереженню довіри до державних інститутів і спрощує мобілізацію ресурсів для захисту самої держави та її населення. Український досвід у цьому контексті має унікальні риси, які варті ретельного філософського аналізу, особливо з урахуванням викликів, що постають перед владою у її зусиллях зберегти легітимність у виняткових умовах воєнного стану.

Метою дослідження є аналіз проблем легітимності української влади в умовах воєнного стану та способи їх вирішення.

Для повного та всебічного дослідження проблем легітимності української влади слід звернутися до праць науковців, які досліджували вказані питання.

У своїх працях Ю. Габермас досліджував концепт легітимності та соціальної кризи, що є актуальним для аналізу легітимності влади в умовах сучасної війни [2].

Згідно з концепцією публічної сфери Габермаса, соціальна відповідальність інституцій та громадських організацій залежить від їх здатності бути майданчиком для діалогу та інформування громадян, що актуально для України під час війни, коли суспільство має оперувати правдивими даними і можливістю для обговорень [3].

Водночас, такий підхід німецького вченого не збігається з реаліями політичного життя в Україні. На нашу думку, це обумовлено прогалинами в інформаційній політиці держави, яка не у повній мірі висвітлює інформацію про стан справ у країні, в економіці, соціальній сфері, на фронті тощо.

Крім цього, українська влада не здатна у повній мірі захищати своїх громадян від інформаційних атак з боку російської федерації, оскільки

остання лише у 2024 році витратила 1.3 млрд. дол. США на фінансування державної пропаганди [7].

На нашу думку, рішенням вказаної проблеми має стати впровадження більш прозорої інформаційної політики, що включає в себе висвітлення проблем, які важко сприймаються суспільством, а також посилення захисту своїх громадян від інформаційних атак країни-агресора.

Манжола Г.П. у праці “Взаємодія влади та громадян: практика легітимації інститутів влади у новітній історії України” зазначив, що попри відносно високий рівень підтримки населенням неполітичних інститутів (громадських організацій, профспілок тощо), громадяни здебільшого не бачать перспективи власного членства в їхньому складі, оскільки не вірять у спроможність цих інститутів ставати посередниками у процесі впливу на державу [4].

Легітимність влади під час воєнного стану стикається з проблемою поступової втрати довіри громадянського суспільства до самої влади. Згідно ч. 1 ст. 19 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, вибори під час дії воєнного стану прямо заборонені. Заборона законом стосується всіх видів виборів: вибори Президента України, Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування [1].

Фактична відсутність виборів не дає можливості змінити суб’єктів владних повноважень, що, на нашу думку, могло б підвищити рівень легітимності влади в державі. Для вирішення цієї проблеми можна розглянути можливість залучення громадян до прийняття рішень через консультаційні ради, громадські слухання або інші форми публічних обговорень.

Т. Каткова пише: “легітимність – явище багатовимірне. Вона включає не тільки вимоги суворого і неухильного дотримання всіма суб’єктами законів і заснованих на них правових актів, а й реальне здійснення ними суб’єктивних прав, належне застосування права при виконанні найменшого свавілля в діяльності державних органів і посадових осіб” [5].

Нажаль, в цьому аспекті, український досвід легітимності влади в умовах воєнного стану не є прикладом для наслідування, оскільки в реальності зафіксовані чисельні факти порушення прав громадян посадовими особами. Зокрема, фіксуються систематичні посягання на права призваних на військову службу.

Відтак, порушення прав людини суттєво підриває основи легітимності влади в умовах воєнного стану.

Рішенням зазначеної проблеми стане неухильне дотримання уже існуючих норм українського законодавства, а також приведення його у відповідність до норм міжнародного права.

Рейтинг довіри до інститутів публічної влади, соціального порядку і політичного курсу також є важливим маркером легітимності влади умовах воєнного стану.

Згідно з опитуванням Українського центру економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова, станом на осінь 2024 року Президенту України В. Зеленському довіряють 51,2% українців, не довіряють 41,5%, ще 7,3% не визначилися з відповіддю. Водночас рік тому, у вересні 2023 року Зеленському довіряли 74,8% респондентів, не довіряли 18,6%, а баланс довіри-недовіри становив +56,2%. Решта представників влади також мають від'ємний баланс довіри [8].

Як зазначає Яковлева Л., доктор політичних наук, професор, професор кафедри соціології Національний університет “Одеська юридична академія” в статті “Інституційна взаємодія в Україні: від довіри до легітимності публічної влади”, “в умовах воєнного стану, за наявності конституційної норми, яка забороняє проведення виборів, інституційна взаємодія стає одним із головних маркерів легітимності публічної влади. Зниження рівня довіри до інститутів публічної влади напряму пов'язане із важкою ситуацією щодо протистояння широко-масштабній збройній агресії та обумовлене складнощами із допомогою основних міжнародних партнерів. Але навіть у таких умовах підвищення ефективності інституційної взаємодії є цілком реальним та буде сприяти підвищенню легітимності інститутів публічної влади в Україні” [6].

Підсумовуючи вищевикладене можна стверджувати, що в умовах воєнного стану перед українською державою постали складні питання щодо легітимності її влади. Для зміцнення легітимності важливо активно комунікувати з громадянами та враховувати їхні потреби, одночасно забезпечуючи високий рівень безпеки та захисту прав громадян навіть в умовах війни.

Література:

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 14 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 12.11.2024).

2. Габермас, Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації / пер. з німецької Л. Ситниченко. Київ : Либідь, 1996. С. 84–91.

3. Дмитренко, К. С. Юрген Габермас. Від рефлексії до комунікації. *Матеріум. Історико-філософські студії*. 2012. Вип. 47. С. 38–46.

4. Манжола, П. Г. Взаємодія влади та громадян: практика легітимації інститутів влади у новітній історії України. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 1(2). С. 63–64.

5. Каткова, Т. Г. Теорія держави і права : навч. посіб. у визначеннях і табл. Харків, 2014. 96 с.

6. Яковлева, Л. І. Інституційна взаємодія в Україні: від довіри до легітимності публічної влади. *Трансформація українського суспільства в цифрову еру* : матеріали III Всеукр. наук.-практич. конф., 22 березня 2024 р. Львів–Торунь, 2024. С. 40–44.

7. Скільки грошей Росія витрачає на фінансування державної пропаганди : веб-сайт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/10/10/infografika/finansy/skilky-hroshej-rosiya-vytrachaye-finansuvannya-derzhavnoyi-propahandy> (дата звернення: 12.11.2024).

8. Кому з українських політиків населення довіряє найбільше і найменше : опитування Центру Разумкова : веб-сайт. URL: <https://glavcom.ua/country/society/komu-z-ukrajinskikh-politikiv-naseleennja-dovirjaje-najbilshe-i-najmenshe-opituvannja-tsentru-razumkova--1026284.html> (дата звернення: 12.11.2024).